

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ СІМЕЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО НЕДІЙСНОСТІ ШЛЮБУ

SOME PROBLEMS OF FAMILY LAW REGARDING THE INVALIDITY OF MARRIAGE

Мартинюк О.В., к.ю.н.,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Довгань Б.В., студентка II курсу
юридичного факультету
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Захарчук Д.О., студент II курсу
юридичного факультету
Донецький національний університет імені Василя Стуса

Статтю присвячено висвітленню однієї з актуальних проблем сімейного права і законодавства – питанню щодо підстав визнання недійсності шлюбу. Визначено основні підстави визнання шлюбу недійсним згідно Глави 5 «Недійсність шлюбу» Сімейного кодексу України. Досліджено та виявлено деякі колізії та прогалини чинного сімейного законодавства, а також розроблено пропозиції щодо їх усунення шляхом удосконалення певних положень.

Акцентовується увага на відсутності дефініції «недійсності шлюбу», запропонована авторська інтерпретація, а також аргументована необхідність його законодавчого закріплення у нормах Сімейного кодексу України. Під недійсність шлюбу може розумітися шлюб, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану із порушенням вимог, встановлених статтями 22, 24-26, ч. 1 ст. 30 Сімейного кодексу України.

Охарактеризовано статті 38-41 Сімейного кодексу України та статті, пов'язані з ними, і запропоновано внести відповідні зміни згідно із загальними тенденціями розвитку суспільних відносин в Україні.

У статті проведено аналіз міжнародних стандартів регулювання множинності та дійсності шлюбу, а також висунуто гіпотезу щодо створення міжнародного реєстру шлюбів із «іноземним елементом». Проаналізовано та враховано судову практику щодо недійсності шлюбу, вивчено позиції Верховного Суду. Одночасно узагальнені доктринальні твердження фахівців у галузі сімейного права, їх розуміння та тлумачення недійсності шлюбу, а також пропозиції щодо розширення кола умов, що дають підстави вважати шлюб недійсним.

Запропоновано зміни до деяких статей Сімейного кодексу України, а саме: п. 3 ч. 1 ст. 41 через невідповідність ч. 5 ст. 30 (в питанні приховування відомостей про стан здоров'я одним з наречених); ст. 38 (необхідність доповнення посиланням на ч. 1 ст. 30 (в питанні зобов'язання наречених повідомити один одного про стан свого здоров'я) та норму, що стосується фіктивності шлюбу) тощо.

Ключові слова: шлюб, недійсність шлюбу, підстави недійсності шлюбу, Сімейний кодекс України.

The article is devoted to the coverage of one of the current problems of family law and legislation - the question of the grounds for recognizing the invalidity of marriage. The main grounds for declaring a marriage invalid according to Chapter 5 "Invalidity of marriage" of the Family Code of Ukraine are determined. Some conflicts and gaps in the current family legislation have been researched and identified, as well as proposals for their elimination by improving certain provisions have been developed.

Emphasis is placed on the absence of a definition of "invalidity of marriage", the author's interpretation is proposed, as well as the need for its legislative enshrinement in the norms of the Family Code of Ukraine. The invalidity of the marriage can be understood as a marriage registered in the state body for registration of acts of civil status in violation of the requirements established by Articles 22, 24-26, Part 1 of Art. 30 of the Family Code of Ukraine.

Articles 38-41 of the Family Code of Ukraine and related articles are described, and it is proposed to make appropriate changes in accordance with the general trends in the development of public relations in Ukraine.

The article analyzes the international standards for regulating the plurality and validity of marriage, as well as hypothesizes the creation of an international register of marriages with a "foreign element". Judicial practice on the invalidity of marriage is analyzed and taken into account, the positions of the Supreme Court are studied. At the same time, the doctrinal statements of specialists in the field of family law, their understanding and interpretation of the invalidity of marriage, as well as proposals to expand the range of conditions that give grounds to consider a marriage invalid are generalized.

Amendments to some articles of the Family Code of Ukraine are proposed, namely: item 3 part 1 of Art. 41 due to inconsistency of part 5 of Art. 30 (regarding the concealment of health information by one of the brides); Art. 38 (the need to supplement the reference to Part 1 of Article 30 (on the obligation of brides to inform each other about the state of their health) and the norm concerning the fictitiousness of marriage), etc.

Key words: marriage, invalidity of marriage, grounds for invalidity of marriage, Family Code of Ukraine.

Постановка проблеми. Інститут шлюбу є одним з фундаментальних інститутів сімейного права, а дотримання визначених законом вимог щодо укладення шлюбу буде визначати умови його дійсності у майбутньому. Відтак чітке визначення підстав недійсності шлюбу у вітчизняному сімейному законодавстві буде сприяти не лише стабільним відносинам між чоловіком і жінкою, охороняти їхні права, а також забезпечувати суспільні інтереси.

Відповідно до ч. 1 ст. 45 Сімейного кодексу України (далі – СК України) недійсний шлюб, а також шлюб, визнаний недійсним за рішенням суду, не є підставою для виникнення у осіб, між якими він був зареєстрований, прав та обов'язків подружжя, а також прав та обов'язків, які встановлені для подружжя іншими законами України [1]. Окремі питання особливостей підстав недійсності шлюбу

досліджували багато науковців, зокрема: М.В. Антокольська, В.І. Борисова, М.В. Вербицька, В.Ю. Євко, Ю.О. Заїка, Т.А. Кобзева, Л.Ю. Ковтунова, М.Б. Кравчик, Д.І. Сидоренко, Ю.С. Червоний та інші. Однак висновки, зроблені вказаними дослідниками, потребують подальшого узагальнення та розвитку.

Метою статті є визначення поняття недійсності шлюбу згідно чинного сімейного законодавства, виявлення суперечностей його положень, а також розробка пропозицій щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу. Недійсності шлюбу присвячена Глава 5 СК України, яка має тотожну назву – «Недійсність шлюбу». Варто наголосити, що нормативне визначення даної правової категорії у СК України відсутнє. І це, певним чином, можна розглядати як прогалину вітчизняного сімейного законодавства.

На доктринальному рівні сформувалися різні погляди на тлумачення даної дефініції. Так, В.І. Борисова та І.В. Жилінкова стверджують, що недійсність шлюбу — це форма відмови держави від визнання укладеного шлюбу як юридично значущого акта, виражена в рішенні суду, винесеному в порядку цивільного судочинства у зв'язку з порушенням встановлених законом умов укладення шлюбу, що є за своєю суттю заходом захисту [2, с. 143]. Однак, таке визначення є неповним, адже відповідно до ч. 4 ст. 39 СК України шлюб також визнається недійсним за рішенням органу державної реєстрації актів цивільного стану (далі – РАЦС), а не лише за рішенням суду.

Зі свого боку, В.О. Рясенцев розглядав недійсність шлюбу як правову санкцію за недотримання вимог закону щодо укладення шлюбу, яка полягає в анулюванні прав та обов'язків, що вже виникли у подружжя, та неможливості появи нових [3, с. 21]. І.Я. Верес ототожнює недійсність шлюбу із санкцією, мірою сімейно-правової відповідальності недобросовісного з подружжя; способом захисту прав добросовісного з подружжя; загальною превенцією, яка сприяє укладенню дійсних шлюбів [4, с. 97]. М.В. Антокольська уточнює, що визнання шлюбу недійсним, з одного боку, є санкцією за порушення сімейного законодавства у випадку, якщо хоча б одна зі сторін знала про наявність обставин, що свідчать про недійсність шлюбу, з іншого — це міра захисту щодо особи, яка добросовісно помилилася щодо зазначених обставин [2, с. 145]. Таке визначення відповідає ст. ст. 45–46 СК України стосовно правових наслідків недійсності шлюбу, тобто недійсність шлюбу не є підставою для виникнення у осіб прав і обов'язків подружжя (ч. 1 ст. 45 СК України), що і є санкцією за порушення сімейного законодавства – умов укладення шлюбу. Проте, якщо особа не знала і не могла знати про перешкоди до реєстрації шлюбу, вона має право на поділ майна, набутого у недійсному шлюбі, як спільної сумісної власності подружжя; на проживання у житловому приміщенні, в яке вона поселилася у зв'язку з недійсним шлюбом; на аліменти відповідно до ст. ст. 75, 84, 86 і 88 СК України; на прізвище, яке вона обрала при реєстрації шлюбу згідно ст. 46 СК України. Це є своєрідною мірою захисту від неправомірних дій іншого з подружжя, який знав про неправомірність укладення шлюбу [1].

Найпоширенішим серед науковців вважається визначення Ю.С. Червоного, який під недійсним шлюбом розуміє шлюб, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану за відсутності хоча б однієї з передбачених законом умов його укладення або за наявності принаймні однієї із встановлених законом перешкод до цього. Недійсний шлюб не породжує прав та обов'язків подружжя [5]. По-перше, воно витікає з визначення шлюбу, закріпленого у ч. 1 ст. 21 СК України: шлюб є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану [1]. По-друге, дане визначення відображає зміст недійсності шлюбу, закладений в нормах Глави 5 СК України. Статті, що в ній містяться, можна поділити на підстави та умови визнання шлюбу недійсним (ст. ст. 38–43); час, з якого шлюб є недійсним (ст. 44); правові наслідки недійсності шлюбу (ст. 45–47) та неукладений шлюб як окрема категорія інституту недійсності шлюбу (ст. 48) [1]. Наявність цих обставин породжує недійсність шлюбу.

Досить важливими є зауваження М. Б. Кравчика, який відмежовує поняття «недійсності шлюбу» від «припинення шлюбу» і зазначає, що перше не породжує жодних правових наслідків із моменту виникнення, а із припиненням шлюбу правовідносини припиняються на майбутнє, тобто одночасно припиняється тільки дійсний шлюб [6, с. 50].

З наведеного вище випливає, що теоретично недійсність шлюбу (за визначенням деяких авторів – недійсний шлюб) можна розглядати: 1) як правову санкцію за недо-

тримання вимог закону щодо укладення шлюбу; 2) як міру захисту щодо особи, яка не могла знати про порушення сімейного законодавства; 3) як різновид шлюбу. Однак, на наш погляд, що дефініцію доцільно визначити так: це шлюб, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану із порушенням вимог, встановлених статтями 22, 24–26 Сімейного кодексу України. Друга частина дефініції впливає зі ст. ст. 38 СК України – підстави недійсності шлюбу, що включають: порушення шлюбного віку (ст. 22 СК України), добровільності шлюбу (ст. 24 СК України), одношлюбності (ст. 25 СК України) та умови укладення шлюбу особами, які є родичами або пов'язані між собою фактом усиновлення (ст. 26 СК України). Детально ці підстави регламентуються ст. 39–41 СК України. Водночас у п. 3 ч. 1 ст. 41 зазначається, що шлюб може бути визнаний недійсним за рішенням суду, якщо він був зареєстрований з особою, яка приховала свою тяжку хворобу або хворобу, небезпечну для другого з подружжя і (або) їхніх нащадків. Таким чином, ст. 38, що містить вичерпний перелік підстав щодо недійсності шлюбу згідно СК України та п. 3 ч. 1 ст. 41 суперечать (конкурують) одна одній. Вважаємо за доцільне у ст. 38 зробити відсилання до ст. 30 СК України - взаємна обізнаність наречених про стан здоров'я.

Так, Законом України від 22 грудня 2006 р. № 524-V «Про внесення змін до Сімейного та Цивільного кодексів України» було внесено зміни до ч. 5 ст. 30 СК України: якщо раніше вона була тотожною з п. 3 ч. 1 ст. 41 («приховання тяжкої хвороби, а також хвороби, небезпечної для другого з подружжя, їхніх нащадків, може бути підставою для визнання шлюбу недійсним»), то після редакції набула такого вигляду: «приховування відомостей про стан здоров'я одним з наречених, наслідком чого може стати (стало) порушення фізичного або психічного здоров'я іншого нареченого чи їхніх нащадків, може бути підставою для визнання шлюбу недійсним» [6, с. 50–51].

На нашу думку, п. 3 ч. 1 ст. 41 доцільно викласти у новій редакції за аналогією з ч. 5 ст. 30 СК України, а відсылну норму, що міститься в ст. 38 СК України, варто доповнити посиланням на ч. 1 ст. 30 СК України – наречені зобов'язані повідомити один одного про стан свого здоров'я – і, відповідно, цим посиланням доповнити визначення недійсності шлюбу.

Крім того, як зазначає О. Розгон, національне сімейне законодавство має певну неузгодженість норм ст. 38 та 40 СК України, адже у ст. 38 серед підстав недійсності шлюбу не згадується відсутність наміру створити сім'ю та набути прав та обов'язків подружжя (фіктивність шлюбу), натомість у ч. 2 ст. 40 СК це прямо передбачено. На думку науковиці, така неузгодженість норм сімейного права може призвести до втрати правового навантаження ст. 38 СК України, оскільки при розгляді справ про визнання шлюбу недійсним із підстав його фіктивності суд керуватиметься лише ст. 40 СК України, не вдаючись до правової оцінки загальних підстав недійсності шлюбу [7, с. 29].

Законодавець поділяє всі шлюби, укладені з порушенням законодавчих норм, на такі категорії: 1) шлюб, який є недійсним (ст. 39 СК України); 2) шлюб, який визнається недійсним за рішенням суду (ст. 40 СК України); 3) шлюб, який може бути визнаний недійсним за рішенням суду (ст. 41 СК України) [1].

Відповідно до цього переліку закріплено два способи встановлення недійсності шлюбу – адміністративний і судовий у порядку цивільного судочинства. Адміністративний порядок встановлення недійсності шлюбу полягає в анулюванні актового запису про шлюб органами державної реєстрації актів цивільного стану згідно умов, передбачених у ст. 39 СК України. Судовий порядок означає визнання недійсності шлюбу за рішенням суду відповідно до ст. ст. 40–41 СК України [8, с. 155–167].

Щодо ст. 39 СК України, то за дослідженнями Ю.О. Заїки однією з найпоширеніших підстав визнання шлюбу недійсним є укладання нового шлюбу без розірвання попереднього [9, с. 15]. Варто зазначити, що до 2016 р. факт реєстрації та розірвання шлюбу засвідчувався штампом у паспорті. Однак згідно із Наказом Міністерства юстиції України «Про затвердження Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні» у редакції після набуття чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, спрямованих на лібералізацію Європейським Союзом візового режиму для України» від 14 липня 2016 р. № 3224 проставлення штампів було скасовано, натомість кожному із подружжя видається свідоцтво про шлюб (замість одного свідоцтва) [10]. Може видатися, що така новація в законодавстві лише збільшить кількість випадків множинності шлюбу. Однак факт реєстрації та розірвання шлюбу фіксується у Державному реєстрі актів цивільного стану громадян, що значно спрощує процедуру визначення сімейного статусу особи.

Отже, встановлення сімейного статусу особи нині не викликає труднощів. Аналіз судової практики показує, що випадки порушення вимоги одношлюбності трапляються. Це, здебільшого, шлюби, укладені громадянами України з «іноземним елементом». Так, у Постанові Верховного Суду від 23 жовтня 2019 р., справа № 756/8186/17 йдеться про шлюб, який було укладено між особами з різним громадянством – України та Федеративної Республіки Німеччини. Одним з подружжя було порушено принцип одношлюбності, внаслідок чого місцевим судом Бергхайму шлюб було розірвано. Однак, позивач звернувся до українського суду із заявою про визнання шлюбу недійсним, що спричинило конкуренцію статей сімейного законодавства. Відповідно до ч. 1 ст. 39 СК України недійсним є шлюб, зареєстрований з особою, яка одночасно перебуває в іншому зареєстрованому шлюбу. У той же час, у ч. 2 ст. 43 СК України зазначається: якщо шлюб розірвано за рішенням суду, позов про визнання його недійсним може бути пред'явлено лише після скасування рішення суду про розірвання шлюбу. У даному випадку, у задоволенні позову особи було відмовлено [11]. Згідно зі ст. 58 Закону України «Про міжнародне приватне право» шлюб між громадянами України, шлюб між громадянином України та іноземцем, шлюб між громадянином України та особою без громадянства, що укладений за межами України відповідно до права іноземної держави, є дійсним в Україні за умови додержання щодо громадянина України вимог Сімейного кодексу України щодо підстав недійсності шлюбу. Шлюб між іноземцями, шлюб між іноземцем та особою без громадянства, шлюб між особами без громадянства, що укладені відповідно до права іноземної держави, є дійсними в Україні [12].

Однак на практиці проконтролювати відповідність українському законодавству шлюбів, укладених за межами України громадянами України, досить важко. Таким чином, специфікою українського сімейного права є певна складність щодо уникнення колізій з нормами сімейного права зарубіжних держав, а відтак існує проблема точного визнання дійсності шлюбу або його недійсності. Доречним було би створення міжнародного єдиного реєстру, який би містив відомості щодо укладання шлюбів із «іноземним елементом», що значно сприяло би подоланню проблем багатощлюбності. Така концепція є актуальною та містить нетривіальний підхід до питання регулювання сімейних правовідносин, оскільки станом на сьогодні усі дані є, по-перше, автоматизованими, а отже цифровізуються; по-друге, є доступними та допомагають уникнути подібних ситуацій; по-третє, слугують прикладом «позитивної» диджиталізації.

Дискусійними уявляються положення ст. 41 СК України щодо розмежування законодавцем підстав визнання

недійсності шлюбу на ті, які визнаються недійсним за рішенням суду; і ті, які можуть бути визнані недійсними за рішенням суду.

Так, Д.І. Сидоренко з цього приводу висловлює позицію, що такий поділ зумовлений тим, що шлюб, визнаний недійсним згідно зі ст. 40 СК України, є нікчемним (як і ст. 39 СК України). Суд чи орган РАЦС зобов'язаний визнати шлюб недійсним чи анулювати актовий запис про шлюб, якщо зазначені обставини продовжують існувати на момент ухвалення рішення про визнання шлюбу недійсним до анулювання актового запису про шлюб. Натомість наявність підстав, передбачених ст. 41 СК України не означає, що суд обов'язково має визнати шлюб недійсним, отже, такі підстави є оспорюваними [13, с. 93].

Також аргументація рішення законодавця висвітлена в п. 13 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 р. № 11 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя». Зазначається, що за рішенням суду шлюб обов'язково визнається недійсним, якщо він був зареєстрований без вільної згоди жінки або чоловіка, а також у разі його фіктивності (ст. 40 СК України). Шлюб не може бути визнано недійсним, якщо на момент розгляду справи відпали обставини, які засвідчують відсутність згоди особи на шлюб або її небажання створити сім'ю. У випадках, передбачених ст. 41 СК України, шлюб за рішенням суду може бути визнаний недійсним. У даному разі вирішення цього питання залежить від встановлених судом обставин. СК України вказує на підстави, за яких шлюб може бути визнано недійсним, зокрема коли шлюб було укладено: між усиновлювачем і усиновленою дитиною; між двоюрідними братом і сестрою чи іншими родичами; з особою, яка не досягла шлюбного віку тощо. Разом з тим, наявності одного із вказаних фактів недостатньо для визнання шлюбу недійсним. Вирішуючи справу, судам слід брати до уваги те, наскільки цим шлюбом порушено права та інтереси особи, тривалість спільного проживання подружжя, характер їх взаємин, а також інші обставини, що мають істотне значення [14].

За таких умов виникає питання щодо застосування ч. 2 ст. 41 СК України виключно до умов недійсності шлюбу, передбачених ст. 41 СК України, а також до умов, передбачених ст. 39-40 СК України. Відповідно до постанови Рівненського міського суду Рівненської області від 18 жовтня 2012 р., справа № 1715/13426/12 щодо недійсності шлюбу, зареєстрованого з особою, яка одночасно перебуває в іншому зареєстрованому шлюбі (ч. 1 ст. 39 СК України), наголошується на доцільності застосування ч. 2 ст. 41 СК України [15]. З точки зору дотримання загальних засад регулювання сімейних відносин, а саме ч. 9 ст. 7 СК України, якою передбачено, що сімейні відносини регулюються на засадах справедливості, добросовісності та розумності, відповідно до моральних засад суспільства, така позиція суду є доречною [1]. Отже, у разі, якщо особи звертаються до суду для оскарження анулювання актового запису про шлюб органом РАЦС з підстав, визначених у ч. 1-3 ст. 39, то застосування ч. 2 ст. 41 СК України є доцільним.

Варто зазначити, що відповідно до ч. 1 ст. 41 СК України шлюб може бути визнаний недійсним за рішенням суду, якщо він був зареєстрований між усиновлювачем та усиновленою ним дитиною з порушенням вимог, встановлених ч. 5 ст. 26 СК України. Разом з цим, у ч. 5 ст. 26 СК України зазначається, що шлюб між усиновлювачем та усиновленою ним дитиною може бути зареєстровано лише в разі скасування усиновлення. Натомість, якщо розглянути п. 2 ч. 1 ст. 41 СК України, шлюб може бути визнаний недійсним за рішенням суду, якщо він був зареєстрований між двоюрідними братом та сестрою; між тіткою, дядьком та племінником, племінницею. А у ч. 3 ст. 26 встановлена

пряма заборона того, що у шлюбі між собою не можуть перебувати двоюрідні брат та сестра, рідні тітка, дядько та племінник, племінниця [1].

Сучасні науковці висловлюють пропозиції щодо розширення переліку підстав недійсності шлюбу. Так, І.Д. Сидоренко, вивчаючи норми законодавства Туреччини щодо підстав недійсності шлюбу, пропонує доповнити зміст ч. 2 ст. 40 СК України у частині відсутності вільної згоди на укладення шлюбу такими елементами, як: «укладення шлюбу під впливом помилки або обману щодо особи подружжя, щодо трактування сімейних відносин між подружжям як шлюбу» [13, с. 95]. На наш погляд, доцільність такого впровадження в Україні потребує окремого наукового дослідження.

Крім того, досить неординарною є думка О. Соболева щодо розширення підстав недійсності шлюбу. Науковець дослідив, що в 2011 р. Всесвітня організація охорони здоров'я (далі – ВООЗ) внесла любов у реєстр психічних захворювань, присвоївши їй міжнародний шифр F63.9 (пункт «Розлад звичок і потягів»). Відтак, F63.9 – це код потенційного діагнозу, який використовується для визначення медичної діагностики імпульсивного розладу. У списку захворювань любов знаходиться одразу ж після алкоголізму, ігromанії, токсикоманії, клептоманії. Варто зазначити, що у ВООЗ склали перелік її симптомів, до яких належать: 1) нав'язливі думки про іншу людину; 2) різкі перепади настрою; 3) перепади артеріального тиску; 4) головний біль; 5) алергічні реакції; 6) необдумані імпульсивні вчинки; 7) жалоці до себе та завищене почуття власної гідності. Отже, автор вважає, що наявність у наречених певного стану любові їй, відповідно, зарахування ВООЗ любові до психічних захворювань можуть свідчити про наявність правових підстав визнання шлюбу недійсним за рішенням суду, оскільки, відповідно до ч. 1 ст. 40 СК України, шлюб визнається недійсним за рішенням суду, якщо він зареєстрований без вільної згоди жінки або чоловіка. Згода особи не вважається вільною, зокрема, тоді, коли в момент реєстрації шлюбу вона страждала тяжким психіч-

ним розладом, перебувала в стані алкогольного, наркотичного, токсичного сп'яніння, в результаті чого не усвідомлювала сповна значення своїх дій і (або) не могла керувати ними, або якщо шлюб зареєстровано в результаті фізичного чи психічного насильства [16, с. 78]. Досить важко визначити, на скільки така позиція є прийнятною, адже згідно ч. 2 ст. 1 СК України побудова сімейних відносин має відбуватися на паритетних засадах, на почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги і підтримки [1]. Відтак, шлюб, укладений без почуття взаємної любові, втрапить своє соціальне значення.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави зробити такі висновки.

По-перше, у Сімейний кодекс України необхідно внести дефініцію недійсності шлюбу (недійсного шлюбу), під якою може розумітися шлюб, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану із порушенням вимог, встановлених статтями 22, 24-26, ч. 1 ст. 30 Сімейного кодексу України.

По-друге, п. 3 ч. 1 ст. 41 Сімейного кодексу України доцільно викласти у новій редакції за аналогією з ч. 5 ст. 30 СК України, а саме «приховування відомостей про стан здоров'я одним з наречених, наслідком чого може стати (стало) порушення фізичного або психічного здоров'я іншого нареченого чи їхніх нащадків, може бути підставою для визнання шлюбу недійсним». Статтю 38 Сімейного кодексу України варто доповнити посиланням на ч. 1 ст. 30 СК України. У випадку звернення особи до суду для оскарження анулювання актового запису про шлюб органом РАЦС з підстав, визначених у ч. 1-3 ст. 39, слід застосовувати ч. 2 ст. 41 СК України: судам слід брати до уваги те, наскільки цим шлюбом порушено права та інтереси особи, тривалість спільного проживання подружжя, характер їх взаємин, а також інші обставини, що мають істотне значення.

По-третє, вважаємо необхідним створення міжнародного єдиного реєстру, який би містив відомості щодо укладання шлюбів із «іноземним елементом».

ЛІТЕРАТУРА

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. ст.135 (із змінами).
2. Сидоренко Д.І. Теоретичні засади визначення поняття та юридичної сутності недійсності шлюбу в сімейному праві. *Університетські наукові записки*. 2017. № 63. с. 141-148.
3. Рясенцев В.А. Недействительность брака. *Советская юстиция*. 1969. № 8. С. 21–22.
4. Верес І.О. Недійсність шлюбу: порівняльний аналіз Сімейного кодексу України та сімейного законодавства інших держав. *Право України*. 2013. № 10. С. 97–107.
5. Сімейне право України / за ред. Ю.С. Червоного. К.: Істина, 2004. 400 с.
6. Кравчик М.Б. Особливості визнання шлюбу недійсним. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. №4. С. 49-52.
7. Розгон О. Припинення шлюбу в разі його розірвання та визнання фіктивним: відмінності між правовими наслідками на прикладах судової практики. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2018. №9 (46). С. 25-35.
8. Євко В.Ю. Визнання шлюбу недійсним як захід відповідальності у сімейному праві. *Вісник ХНУВС*. 2017. № 3 (78). С. 164-172.
9. Заїка Ю.О. Підстави визнання шлюбу недійсним. *Юридична Україна*. 2003. № 2. С. 40.
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, спрямованих на лібералізацію Європейським Союзом візового режиму для України: Закон України від 14 липня 2016 р. № 1474-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 34. ст.593 (із змінами).
11. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 23 жовтня 2019 р., справа № 756/8186/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85174145> (дата звернення 12.04.2021).
12. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. ст.422 (із змінами).
13. Сидоренко Д.І. Про підстави недійсності шлюбу за сімейним законодавством України та інших держав Європи. *Приватне право і підприємництво*. 2018. № 18. С. 92-95.
14. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 29 серпня 2018 р., справа №750/6471/15-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76261979> (дата звернення 12.04.2021).
15. Рішення Рівненського міського суду Рівненської області від 18 жовтня 2012 р., справа № 1715/13426/12. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/27003534> (дата звернення 12.04.2021).
16. Соболев О. Любов як морально-правова категорія приватного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 75-79.